

УДК 378.1:796

ПРОБЛЕМА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО РОБОТИ В СПЕЦІАЛЬНИХ МЕДИЧНИХ ГРУПАХ

Усатова І.А., к. пед. н.,
старший викладач кафедри теорії і методики фізичного виховання
та спортивних ігор

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Ведмедюк А.Д., к. пед. н.,
доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання та спортивних ігор
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

У статті на основі теоретичного аналізу наукових джерел розглянуті педагогічні умови, що забезпечують фахову підготовку майбутніх вчителів фізичної культури до роботи у спеціальних медичних групах. Проаналізовано фахову підготовку майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах. Розкрито прояви дисбалансу між рівнем підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до роботи у спеціальних медичних групах і запитами сучасного суспільства з приводу реалізації соціальної функції учителя фізичної культури.

Ключові слова: фахівець, професійна підготовка, учитель фізичної культури, спеціальна медична група.

В статье на основе теоретического анализа научных источников рассмотрены педагогические условия, обеспечивающие профессиональную подготовку будущих учителей физической культуры к работе в специальных медицинских группах. Проанализирована профессиональная подготовка будущих специалистов в высших учебных заведениях. Раскрыты проявления дисбаланса между уровнем подготовленности будущих учителей физической культуры к работе в специальных медицинских группах и запросами современного общества по поводу реализации социальной функции учителя физической культуры.

Ключевые слова: специалист, профессиональная подготовка, учитель физической культуры, специальная медицинская группа.

Usatova I.A., Vedmediuk A.D. THE PROBLEM OF FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL CULTURE TO WORK IN SPECIAL MEDICAL GROUPS

In the article on the basis of theoretical analysis of scientific sources considered pedagogical conditions that provide the professional training of future teachers of physical culture to work in special medical groups. The analysis of the professional training of future specialists in higher educational institutions. The manifestations of the imbalance between the level of preparedness of future teachers of physical culture for work in special medical groups and the demands of modern society on the implementation of the social function of the teacher of physical culture are revealed.

Key words: expert training, physical training teacher, special medical team.

Постановка проблеми. На початку третього тисячоліття роль і місце освіти як основного чинника соціально-економічного поступу називають найбільш значущими в умовах поглиблення й інтенсифікації загальносвітових процесів. Фахівець, здобувши якісну вищу професійну освіту, має продемонструвати вміння саморозвиватися в процесі фахової діяльності, зважаючи на потреби особистості, виробництва й суспільства.

Серед провідних завдань фахової підготовки молоді на сучасному етапі розвитку освіти в Україні Г. Михайлишин виокремлює підготовку фахівців «нової генерації», з новим типом педагогічного мислення та творчим баченням своєї професії, які вміють швидко адаптуватися до нових запи-

тів суспільства, є конкурентоспроможними, технічно та інформаційно підготовленими, здатними до активної творчої праці, самоосвіти й саморозвитку [14, с. 42].

Сучасні умови диктують нові вимоги і підходи до кадрового забезпечення галузі фізичної культури та спорту.

Сучасне життя диктує нові вимоги й підходи до кадрового забезпечення галузі фізичної культури та спорту. На думку Н. Белікової, необхідність оптимізації професійної підготовки фахівців у галузі фізичної культури та спорту зумовлена тим, що зміст, форми й методи теоретико-методичної підготовки не відповідають вимогам сьогодення, не сприяють формуванню активної особистості, здатної творити й забезпечувати ефективне функціонування

національної системи фізичного виховання та суспільства загалом» [2, с. 172].

М. Васильєва вважає, що пріоритетну роль у соціально-економічному, духовному й культурному розвитку української держави відіграє педагог, оскільки саме через його діяльність реалізується державна політика, спрямована на зміцнення інтелектуального та духовного потенціалу нації, розвиток вітчизняної науки й техніки, збереження і примноження культурної спадщини [6, с. 1].

На переконання Л. Кожевнікової, З. Дзюби, вища освіта перебуває в такому стані, що не задовольняє на сучасному етапі вимогам державного рівня підготовки фахівців у галузі фізичної культури і спорту. Це виявляється в невідповідності знань випускників вищих навчальних закладів суспільним потребам, світовим стандартам, інтересам особистості [11, с. 3]. Інакше кажучи, чинна система підготовки фахівців, спроможних виконувати тільки конкретні професійні функції й типові виробничі завдання, не відповідає тенденціям суспільного розвитку та вимогам сьогодення до підготовки випускників вищих навчальних закладів щодо якісної реалізації ними широкого радіусу соціально-професійних функцій. В аналізованому руслі Г. Калінічева зазначає, що модернізація національної системи вищої освіти спрямована на підвищення якості надання освітніх послуг, забезпечення суспільних потреб у висококваліфікованих фахівцях, здатних адекватно реагувати на глобалізаційні виклики часу.

На думку Л. Лубишевої і В. Магіна, «якщо фахівець не задовольняє запитам соціального життя, то виникає напруження або кризова ситуація, яка спричиняє реформи і перетворення або модернізацію в процесі освіти» [13, с. 13].

У зв'язку з цим виникає необхідність переосмислення цільових настанов фахової підготовки професіоналів, що натомість мають послугувати інструментальним засобом реалізації нових підходів у професійній освіті. Модернізація процесу підготовки фахівців із фізичної культури і спорту неможлива без розв'язання таких проблемних аспектів, як: формування єдиного інформаційного освітнього середовища на всіх рівнях із забезпеченням їх інтеграції; розроблення, створення й забезпечення освітнього процесу навчальними програмами спецкурсів, навчальними та навчально-методичними посібниками, зміст яких має бути зорієнтований на зміну професійного мислення фахівців, озброєння їх новими знаннями й уміннями, інноваційними технологіями; упровадженням в навчальну

практику найбільш ефективних методик і технологій, поєднання традиційних та інноваційних методів у викладанні дисциплін; поліпшення змісту всього навчання і зміна педагогічної парадигми з фокусом на здоров'язбереження.

Ми вважаємо, що модернізація фізкультурної освіти в Україні неможлива без вирішення такої проблеми, як «перехід від процедурної до нормативної системи, який передбачає формування системи освітніх цілей і бази освітньої інформації, в основі якої лежать вимоги до кінцевої і проміжної підготовленості фахівця у вигляді конкретних знань і вмінь» [1, с. 14].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у концептуальні засади підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту зробили: Е. Вільчковський, В. Завацький, Л. Сущенко, А. Цьось, Б. Шиян, Ю. Шкретій тощо.

Неповно висвітленими залишаються питання підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання до роботи в спеціальних медичних групах. Причому наявні розробки стосуються або методики організації та проведення занять із фізичного виховання у спеціальних медичних групах (О. Дубогай, В. Завацький, Ю. Короп), або аналізу оздоровчого впливу спеціально підібраних вправ із фізичного виховання залежно від конкретного захворювання чи їх групи (Г. Клименко, В. Кім, І. Юденко). У зв'язку з наведеним проблема фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури до роботи у спеціальних медичних групах є актуальною.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в узагальненні досвіду теорії і практики з проблеми фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури, визначити підходи щодо процесу формування здатності студентів вищих навчальних закладів забезпечувати засобами лікувальної фізичної культури відновлення та збереження здоров'я школярів, які за станом здоров'я належать до спеціальної медичної групи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині одним із нагальних завдань, що постають перед системою вищої педагогічної освіти, є обґрунтоване соціальне замовлення на психофізіологічну готовність майбутніх учителів фізичної культури до організації та проведення роботи в загальноосвітніх навчальних закладах з учнями, які за станом здоров'я скеровані до спеціальної медичної групи. Визначаючи актуальність проблеми фізичного виховання дітей, які за медичними показниками належать до

спеціальної медичної групи, І. Тимошина наголошує на тому, що науково-методичне забезпечення роботи з цією категорією учнів істотно відстає від вимог часу й гостро потребує серйозної методологічної організаційної та практичної реорганізації. Багато вчителів освітніх установ, не володіючи достатньою мірою необхідним рівнем знань, потрібним для розуміння сутності патологічних процесів, що відбуваються в організмі за різних захворювань, виявляють професійно необґрунтовану пасивність та інертність у цій важливій роботі, неохоче й обережно працюють з учнями, зарахованими за станом здоров'я до спеціальної медичної групи. Це позначається на рівні здоров'я ослаблених школярів. На думку І. Тимошиної, щоб організувати повноцінні заняття з учнями спеціальної медичної групи, необхідно, передусім, озброїти педагогів необхідним обсягом знань і науковими рекомендаціями щодо організації та методики проведення уроків фізичної культури [17, с. 3–4].

О. Дорошенко зазначає: «Враховуючи сучасні вимоги до вчителів фізичної культури, підготовка фахівців із фізичної культури має будуватися таким чином, щоб значно підвищити якість освіти, роль фізичної культури, яка формує здоров'я» [8, с. 34].

Одним із головних завдань, що стоїть перед системою вищої педагогічної освіти, є чітке соціальне замовлення на реалізацію психофізичної готовності до життєдіяльності та потреби в професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури до організації та проведення роботи в загальноосвітніх навчальних закладах з учнями, які за станом здоров'я належать до спеціальної медичної групи.

Р. Конькова звертає увагу на те, що підготовка вчителя фізичної культури є важливою проблемою суспільства у зв'язку з погіршенням стану здоров'я підростаючого покоління і на сучасному етапі необхідно в процесі підготовки вчителів фізичної культури розширення фундаментальної освіти, яка зорієнтована на творчу діяльність студентів [10, с. 58].

Міністр освіти і науки України І. Вакарчук у своєму виступі (11.11.2008 р.) зазначив: «Більшість учителів фізичної культури не готові працювати з учнями спеціальних медичних груп, кількість яких щороку зростає». Міністр освіти і науки України наголосив на тому, що у сучасних умовах «потребує змін підготовка майбутніх учителів фізичної культури та організація підвищення кваліфікації вже працюючих фахівців» [5].

Л. Парфенова характеризує процесуальну складову частину майбутніх учителів

фізичної культури до роботи у спеціальних медичних групах як навчально-виховний процес формування здатності студентів вищих навчальних закладів забезпечувати засобами лікувальної фізичної культури відновлення та збереження здоров'я школярів [15, с. 16].

На думку Л. Іванової, професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я розглядається як навчально-виховний процес формування здатності студентів вищих навчальних закладів забезпечувати засобами лікувальної фізичної культури відновлення та збереження здоров'я школярів, які за станом здоров'я належать до спеціальної медичної групи [9].

Нині цілком очевидними є прояви дисбалансу між рівнем підготовленості майбутніх учителів фізичної культури і запитами сучасного суспільства.

Ю. Васьков вказує на те, що організація роботи з учнями, які за станом здоров'я належать до спеціальної медичної групи, у загальноосвітніх навчальних закладах «здійснюється на незадовільному рівні. Основними недоліками спеціалісти вважають: 1) відсутність теоретичного обґрунтування концептуальних основ організації роботи спеціальних медичних груп; 2) відсутність науково обґрунтованої програми; 3) низький рівень професійної підготовки вчителів із питань організації лікувальної фізичної культури; 4) недостатнє матеріально-технічне забезпечення занять» [7, с. 62].

Наукове зацікавлення становлять міркування С. Присяжнюка стосовно того, що тільки на заняттях із фізичного виховання викладачі та вчителі з розумінням ставляться до учня чи до студента, беруть до уваги стан його здоров'я, зважають на рівень фізичної підготовленості: «Адже урок із фізичного виховання не звичайний, а рекреаційно-відновлювальний» [16, с. 112]. Саме тому потребує нагального розв'язання проблема якісного формування готовності майбутніх учителів фізичної культури виконувати методичні функції, пов'язані з удосконаленням в учнів спеціальних медичних груп рухових умінь і навичок, із різнобічним розвитком фізичних та психічних якостей.

За результатами проведеного пілотажного дослідження О. Левченко відомо, що більшість учнів спеціальної медичної групи не усвідомлюють взаємозв'язок здоров'я й фізичної культури, слабо поінформовані щодо проблеми здоров'язбереження, не володіють елементарними вміннями та навичками збереження власного здоров'я [12, с. 46]. Авторка вважає, що заняття з фізичної культури з учнями спеціальної медич-

ної групи мало орієнтовані на інтеріоризацію і трансляцію цінностей фізичної культури, пов'язаних зі здоров'ям, а також бракує спрямованості занять з учнями спеціальної медичної групи на формування готовності до здорового стилю життя [12, с. 46].

За даними аналізу щорічної статистичної звітності НАМН України, темп приросту первинної захворюваності дітей від 0 до 14 років за останні 10 років становить 26,8%; у 1 класі налічується 30% дітей, які мають хронічні захворювання, у 5 класі – 50%, у 9 класі – 64%. Загалом лише у 7% (!) українських школярів спостерігається задовільний функціональний стан організму.

Е. Булич зауважує, що організм учнів, які належать за станом здоров'я до спеціальної медичної групи, потребує рухової активності не менше, а частіше за все – більше, ніж організм здорових, але йому потрібна якісно інша рухова активність [6].

Разом із тим з'ясовано, що на дозвіллі улюбленими видами активності учнів спеціальної медичної групи є пасивні види активності (комп'ютерні розваги, спілкування у соціальних мережах, перегляд телепередач). Саме учні СМГ менше прогулюються пішки, більше часу відводять для пасивного відпочинку і сну, що викликає погіршення здоров'я, нестачу загальної та спеціальної рухової активності, а також зниження загальної працездатності [3, с. 262].

На нашу думку, робота з учнями, зарахованими за станом здоров'я до спеціальних медичних груп, посідає одне з вагомих місць у реалізації освітньо-виховних та оздоровчо-профілактичних завдань фізичного виховання в межах навчального процесу школярів. Саме цей контингент учнів вимагає найбільш уважного ставлення до себе з боку вчителя фізичної культури, який покликаний через створення й реалізацію здоров'язбережувальних технологій на уроках фізичної культури зміцнити та зберегти здоров'я учнів, спрямувати їх на здоровий спосіб життя.

До переліку детермінантних чинників низького рівня здоров'я учнів спеціальних медичних груп можна зарахувати: відсутність кваліфікованих кадрів для роботи зі спеціальними медичними групами, а також необхідного науково-методичного забезпечення (Л. Іванова, О. Левченко, І. Тимошина); недостатній рівень підготовленості кадрів до роботи з дітьми спеціальних медичних груп (І. Боднар, Ю. Петришин, Є. Приступа); відсутність теоретичного обґрунтування концептуальних основ організації роботи спеціальних медичних груп (Ю. Васьков); нестачу загальної та спеціальної рухової активності, а також знижен-

ня загальної працездатності учнів спеціальних медичних груп (І. Боднар). Наголосимо на тому, що між рівнем здоров'я учнів спеціальних медичних груп і рівнем фахової підготовленості вчителя фізичної культури є чітка залежність. Це маркує проблему поліпшення якості професійної підготовки вчителя у вищому педагогічному освітньому закладі.

Висновки з проведеного дослідження. На нашу думку, є прояви дисбалансу між рівнем підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до роботи у спеціальних медичних групах і запитами сучасного суспільства з приводу реалізації соціальної функції учителя фізичної культури. Без належної професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури не можна змоделювати, а також окреслити стратегію теоретичного обґрунтування, обрання та практичного впровадження здоров'язбережувальних технологій під час проведення занять з учнями спеціальних медичних груп. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до реалізації здоров'язбережувальних технологій у спеціальних медичних групах – значуще соціально-педагогічне питання, що охоплює важливі аспекти функціонування суспільства загалом та освіти зокрема. Поручену проблему можна розв'язати через розроблення й утілення системи формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до створення та реалізації здоров'язбережувальних технологій у спеціальних медичних групах. Така система є складником фахової підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Белікова Н.О. Сучасний погляд на перспективи модернізації вищої фізкультурної освіти / Н.О. Белікова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури фізична культура і спорт» зб. наук. праць. – 2013. – Випуск 12(39). – С. 9–14.
2. Белікова Н.О. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 / Н.О. Белікова. – Луцьк, 2012. – 574 с.
3. Боднар І.Р. Місце рухової активності у дозвіллі учнів середнього шкільного віку / І.Р. Боднар // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2013. – № 2. – С. 257–264.
4. Булич Е.Г. Физическое воспитание в специальной медицинской группе / Е.Г. Булич. – М.: Высшая школа, 1986. – 255 с.
5. Вакарчук І. Доповідь Міністра освіти і науки України «Про підсумки розвитку загальної середньої та дошкільної освіти у 2008/2009 навчальному році та

завдання на 2009/2010 навчальний рік» на підсумковій колегії Міністерства освіти і науки України 26 серпня 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/newstmp/2009_1/04_09_1/dopovid_serednia_doshkilna_osvita_2009.doc.

6. Васильєва М.П. Теоретичні основи деонтологічної підготовки педагога : автореф. дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.04 / М.П. Васильєва. – Харків, 2004. – 38 с.

7. Васьков Ю.В. Концептуальні підходи до організації занять з учнями спеціальної медичної групи в загальноосвітніх навчальних закладах // Актуальні проблеми фізичного виховання і спорту : Матеріали II Міжнародної конференції (30 листопада – 1 грудня 2006 р., м. Харків) / Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. – Харків : «ОБС», 2006. – С. 62–64.

8. Дорошенко О.Ю. Стан готовності майбутніх учителів фізичної культури до оволодіння здоров'яформуючими і здоров'язберігаючими технологіями / О.Ю. Дорошенко // Зб. наук. праць БДПУ (Педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ, 2010. – С. 34–38.

9. Іванова Л.І. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Л.І. Іванова. – Київ, 2014. – 40 с.

10. Конькова Р.В. Підготовка преподавателя физической культуры в классическом университете : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Р.В. Конькова. – Кемерово, 2003. – 195 с.

11. Кожевникова Л.К. Актуальні проблеми фізкультурної освіти вищої школи у контексті сучасних вимог українського суспільства / Л.К. Кожевникова // Теорія і методика фізичного виховання. – 2009. – № 9. – С. 3–7.

12. Левченко А.В. Формирование готовности к здоровому стилю жизни учащихся младших классов специальной медицинской группы в процессе физкультурного образования : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / А.В. Левченко. – Челябинск, 2008. – 173 с.

13. Лубышева Л.И. Концепция модернизации процесса профессиональной подготовки специалистов по физической культуре и спорту (авторский проект) / Л.И. Лубышева // Теория и практика физической культуры. – 2003. – № 12. – С. 13–16.

14. Михайлишин Г.Й. Вплив системи виховної роботи на духовний розвиток майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту / Г.Й. Михайлишин // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2005. – № 10. – С. 42–44.

15. Парфенова Л.А. Содержание и организация физического воспитания младших школьников специальной медицинской группы : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки, оздоровительной и адаптивной физической культуры» / Л.А. Парфенова. – Набережные Челны, 2009. – 196 с.

16. Присяжнюк С.І. Сучасний досвід реалізації здоров'язбережувальних технологій фізичного виховання студентів спеціальних медичних груп / С.І. Присяжнюк // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). – 2014. – Вип. 5. – С. 109–114.

17. Тимошина И.Н. Физкультурное образование учащихся специальных медицинских групп общеобразовательных учреждений [монография] / И.Н. Тимошина. – Научно-издательский центр «Теория и практика физической культуры и спорта», 2006. – 138 с.